

HERZENIN MUISTOLLE

On kulunut sata vuotta Herzenin syntymästä. Tätä päivää viettää koko liberaalinen Venäjä kiertäen huolellisesti sosialismin vakavat kysymykset, salaten visusti sen, missä suhteessa *vallankumousmies* Herzen erosi liberaalista. Myös oikeistolehdistö muistelee Herzeniä väittäen valheellisesti, että elämänsä loppuvuosina Herzen luopui vallankumouksesta. Ulkomaisissa Herzenin muistolle pidetyissä liberaalisissa ja narodnikkilaisissa puheissa on vain pelkkiä korulauseita.

Työväen puolueen ei tule muistella Herzeniä poroparillisen ylistyksen mielessä, vaan selvittääkseen tehtäviään, selvittääkseen tämän kirjailijan todellisen historiallisen paikan, kirjailijan, jolla on ollut suuri merkitys Venäjän vallankumouksen valmistelussa.

Herzen kuului viime vuosisadan alkupuoliskon aatelistosta, tilanherroista lähtöisin olevaan vallankumousmiesten sukupolveen. Aatelisto antoi Venäjälle Bironeja ja Araktshejeveja, lukemattoman määrän „juoppoja upseereja, rettelöitsijöitä, korttipelureita, markkinahuijareita, koiramiehiä, tappelupukareita, piiskureita, haareminpitäjiä” sekä kaunosieluisia Maniloveja. „Ja heidän keskuudessaan”, kirjoitti Herzen, „varttuivat joulukuun 14 päivän miehet, Romuluksen ja Remuksen lailla villipedon maidolla ruokittujen sankarien falangi... He olivat kiireestä kantapäähän puhtaasta teräksestä taottuja urhoja, aseveljiä, jotka olivat tietoisesti lähteneet varmaan kuolemaan herättääkseen nuoren sukupolven uuteen elämään ja puhdistaaikseen julmuuden ja orjailun oloissa syntyneet lapset”¹⁴.

Herzen kuului näihin lapsiin. Dekabristien kapina herätti ja „puhdisti” hänet. XIX vuosisadan 40-luvun

maaorjuudellisella Venäjällä hän pystyi nousemaan niin korkealle, että pääsi aikansa suurimpien ajattelijain tasolle. Hän omaksui Hegelin dialektiikan. Hän käsitti, että se on „vallankumouksen algebraa”. Hän kulki pitemmälle kuin Hegel, kulki materialismiin, Feuerbachin jäljessä. „Empiria ja idealismi”, ensimmäinen vuonna 1844 kirjoitettu kirje sarjasta „Kirjeitä luonnon tutkistelusta”, toi esiin ajattelijan, joka on vieläkin päättään korkeammalla nykyisten luonnontutkija-empiirikkojen lukematonta joukkoa ja nykyisten filosofien, idealistien ja puoli-idealistien ääretöntä paljoutta. Herzen pääsi välittömästi dialektiseen materialismiin asti ja pysähtyi historiallisen materialismin eteen.

Tämä „pysähdys” aiheuttikin Herzenin henkisen vararikon vuoden 1848 vallankumouksen tappion jälkeen. Herzen oli jo silloin lähtenyt Venäjältä ja seurasi tätä vallankumousta välittömästi. Hän oli silloin demokraatti, vallankumousmies ja sosialisti. Mutta hänen „socialisminsa” kuului niihin vuoden 1848 kauden porvarillisen ja pikkuporvarillisen sosialismin lukemattomiin muotoihin ja muunnoksiin, joille kesäkuun päivät antoivat lopullisen surmaniskun. Itse asiassa se ei ollut lainkaan sosialismia, vaan kaunosielun korulause, kaunis unelma, johon porvarilliset demokraatit pukivat *silloisen* vallankumouksellisuutensa samoin kuin niiden vaikutusvallasta vapautumaton proletariaattikin.

Herzenin henkinen vararikko, hänen syvä skeptisisminsä ja pessimisminsä vuoden 1848 jälkeen oli *porvarillisten* sosialismi-*illuusioiden* vararikko. Herzenin henkinen draama oli maailmanhistorian sen aikakauden aikaansaannos ja heijastuma, jolloin porvarillisten demokraattien vallankumouksellisuus teki *jo* kuolemaa (Euroopassa), mutta sosialistisen proletariaatin vallankumouksellisuus *ei ollut vielä* kypsynyt. Venäjän liberaalisen kielenpieksännän ritarit, jotka nyt peittelevät vastavallankumouksellisuuttaan värikkäillä korulauseilla Herzenin skeptisismistä, eivät ymmärtäneet eivätkä voineet sitä ymmärtää. Näillä ritareilla, jotka kavalsivat vuoden 1905 Venäjän vallankumouksen, jotka eivät muistaneet edes ajatellakaan *vallankumousmiehen* suurta nimeä, skeptisismi on demokratiasta liberalismiin siirtymisen muoto,— siihen lakeijamaiseen, halpamaiseen, saastaiseen ja petomaiseen liberalismiin, joka ammutti työläisiä v. 1848, joka pystytti kumoosyöstyjä

valtaistuimia, joka taputti käsiään Napoleon kolmannelle ja jota Herzen *kirosi* kykenemättä käsittämään sen luokkaluonnetta.

Herzenin skeptisismi oli siirtymämuoto „luokkien yläpuolella olevan” porvarillisen demokratismin harhakuvitelmista proletariaatin ankaraan, horjumattomaan ja lannistumattomaan luokkataisteluun. Todistuksena siitä ovat: „Kirjeet vanhalle toverille”, Bakuninille, jotka Herzen kirjoitti v. 1869, vuotta ennen kuolemaansa. Herzen katkaisee välinsä anarkisti Bakuniniin. Tosin Herzen pitää tätä välien katkaisua ainoastaan taktiikkaerimielisyytenä, muttei kuuluna luokkansa voitosta varman proletaarin ja pelastumistoivonsa menettäneen pikkuporvarin maailmankatsomusten välillä. Tosin Herzen tällöinkin taas toistaa sellaisia vanhoja porvarillisdemokraattisia korulauseita, että sosialismin muka pitäisi esiintyä „julistuksella, joka on tarkoitettu yhtäläisesti työntekijälle ja isännälle, maanviljelijälle ja pikkuporvarille”. Mutta katkaistuaan välinsä Bakuniniin Herzen ei kuitenkaan suunnannut katsettaan liberalismiin, vaan *Internationaleen*, siihen Internationaleen, jota johti Marx,—siihen Internationaleen, joka alkoi proletariaatin „rykmenttien kokoamisen”, alkoi yhdistää „työväen maailmaa”, joka „hylkää ilman työntekoa nauttivien maailman”!¹⁵

Käsittämättä vuoden 1848 koko liikkeen ja kaikkien esimarxilaisen sosialismin muotojen porvarillisdemokraattista olemusta Herzen semmitenkään ei voinut käsittää Venäjän vallankumouksen porvarillista luonnetta. Herzen on „venäläisen” sosialismin, „narodnikkilaisuuden” perustanlaskija. Herzen piti „sosialismina” talonpoikien vapautumista *maineen*, maan yhteisöomistusta ja talonpoikaista „maanhallintaoikeus”-aatetta. Hän kehitteli lukemattomia kertoja mielijatuksiaan tästä aiheesta.

Itse asiassa tässä Herzenin opissa, enempää kuin koko venäläisessä narodnikkilaisuudessa — aina nykyisten „sosialistivallankumouksellisten” haalistuneeseen narodnikkilaisuuteen saakka — ei ole *hituistakaan* sosialismia. Se on samanlainen kaunosielun korulause, samanlainen kaunis unelma, johon porvarillisten talonpoikaisdemokraattien *vallankumouksellisuus* Venäjällä pukeutui, kuin „vuoden

1848 sosialismin” eri muodot Lännessä. Mitä enemmän talonpojat olisivat v. 1861 saaneet maata ja mitä halvemmalla he sitä olisivat saaneet, sitä voimakkaammin olisi maaorjuuttajatilanherrain valta järkkynyt ja sitä nopeammin, vapaammin ja laajemmin olisi kapitalismin kehitys Venäjällä käynyt. Ajatus „maanhallintaoikeudesta” ja „tasaasuhteisesta maan jaosta” ei ole mitään muuta kuin määritelmä talonpoikain vallankumouksellisista tasa-arvoisuuspyrkimyksistä, talonpoikain, jotka taistelevat tilanherrain vallan täydellisen kukistamisen ja tilanherrain maanomistuksen täydellisen hävittämisen puolesta.

Vuoden 1905 vallankumous todisti sen täydellisesti: toisaalta proletariaatti esiintyi täysin itsenäisesti vallankumouksellisen taistelun johdossa ja loi sosialidemokraattisen työväenpuolueen; toisaalta vallankumoukselliset talonpojat („trudovikit” ja „Talonpoikaisliitto”), jotka taistelivat tilanherrain maanomistuksen kaikkien hävittämismuotojen puolesta „aina maan yksityisomistuksen lakkauttamiseen” saakka, taistelivat nimenomaan pikkuisäntinä, pikkuyrittäjinä.

Kinastelut maanhallintaoikeus-aatteen „socialistisuudesta” y.m.s. ovat nykyään vain omiaan *hämäröittämään* ja peittämään todella tärkeää ja vakavaa historiallista kysymystä liberaalisen porvariston ja vallankumouksellisen talonpoikaiston *etujen* erilaisuudesta Venäjän *porvarillisessa* vallankumouksessa; toisin sanoen liberaalisesta ja demokraattisesta, „sovittelevasta” (monarkistisesta) ja tasa-valtalaisesta tendenssistä tässä vallankumouksessa. Juuri tämän kysymyksen on Herzenin „Kolokol”¹⁶ herättänyt, jos tarkastellaan asian ydintä eikä fraaseja, jos tutkitaan luokkataistelua „teorioiden” ja oppien perustana eikä päinvastoin.

Herzen loi ulkomailta vapaan venäläisen sanomalehdistön. Se on hänen suuri ansionsa. „Poljarnaja Zvezda”¹⁷ nosti korkealle dekabristien perinteet. „Kolokol” lehti (1857—1867) puolusti kaikin voimin talonpoikaiston vapauttamisen asiaa. Orjamainen vaikeneminen murrettiin.

Mutta Herzen kuului tilanherrapiireihin. Hän lähti Venäjältä v. 1847, hän ei nähnyt vallankumouksellista kansaa eikä voinut uskoa siihen. Siitä johtuukin hänen liberaalinen vetoamisensa „ylhäisöpiireihin”. Siitä johtuvat hänen luke-mattomat imelät kirjeensä Aleksanteri II:lle Hirttäjälle,

jotka hän julkaisi „Kolokol” lehdessä ja joita nykyään ei voi inhotta lukea. Tshernyshevski, Dobroljubov, Serno-Solovjevitch, jotka edustivat raznotshinets-vallankumouksellisten * uutta polvea, olivat tuhannesti oikeassa moittiesaan Herzeniä näistä hänen perääntymisistään demokratisista liberalismiin. Oikeudenmukaisuus vaatii kuitenkin sanomaan, että huolimatta kaikista Herzenin horjumisista demokratismin ja liberalismin välillä demokraatti sai hänessä sittenkin voiton.

Kun Kavelin, eräs liberaalisen halunkkisuuden inhoittavimmista tyypeistä, joka aikaisemmin oli ihastunut „Kolikoliin” nimenomaan sen *liberaalisten* pyrkimysten vuoksi, nousi perustuslakia vastaan, kävi vallankumouksellisen agitaation kimppuun, nousi „väkivaltaa” ja siihen kehottamista vastaan ja alkoi saarnata kärsivällisyyttä, niin Herzen *katkasi* suhteensa tuohon liberaaliseen älypattiin. Herzen hyökkäsi raivokkaasti hänen „vaivaista, tolkutonta ja vahingollista herjauskirjoitustaan” vastaan, joka oli kirjoitettu „salaiseksi ohjeeksi liberalisoivalle hallitukselle”, ja kavelinilaisia „poliittis-sentimentaalisia järkeilyjä” vastaan, jotka kuvaavat „Venäjän kansan elukaksi, mutta hallituksen itse viisaudeksi”. „Kolokol” julkaisi artikkelin „Hautakirjoitus”, jossa ruoski „ylimielisen mitättömien aatepahasten lahoa hämähäkinverkkoa kutovia professoreja ja ex-professoreja, jotka aikoinaan olivat olleet hyvänsuopia, mutta sitten katkeroituneet nähdessään, että terve nuoriso ei voi kannattaa heidän risatautisia ajatuksiaan”. Kavelin tunsii oitis itsensä tästä kuvasta.

Kun Tshernyshevski vangittiin, niin katala liberaali Kavelin kirjoitti: „Minusta eivät vangitsemiset tunnu paheksuttavilta... vallankumouksellinen puolue pitää kaikkia keinoja hyvinä suistaakseen hallituksen alas, ja hallitus puolustautuu omilla keinoillaan”. Herzen aivan kuin olisi vastannut tälle kadetille sanoessaan Tshernyshevskiä vastaan aloitetun oikeudenkäynnin johdosta seuraavaa: „Mutta nyt viheliäiset ihmiset, ihmismitättömyydet, ihmisnilviäiset sanovat, ettei tuota meitä hallitsevaa rosvojen ja heittiöiden joukkiota saa moittia”.

* — rasnotshinetsit — „...liberaalisen ja demokraattisen porvariston sivistyneitä edustajia, jotka eivät kuuluneet aatelistoon, vaan virkamiehistöön, kaupunkien pieneläjiin, kauppiasiin ja talonpoikaistoon”. (Ks. Teokset, 20. osa, venäjänk. painos, s. 223.) Suom.

Kun liberaali Turgenev kirjoitti Aleksanteri II:lle yksityiskirjeen, jossa hän vakuutteli alamaista uskollisuuttaan ja lahjoitti kaksi kultarahaa Puolan kapinan tukahduttamisessa haavoittuneiden sotilaiden hyväksi, niin „Kolokol” kirjoitti „harmaahapsisesta Magdaleenasta (miespuolisesta), joka oli kirjoittanut hallitsijalle, ettei hän saa unta silmiinsä kärsien siitä, ettei hallitsija tiedä hänen katumuksestaan”. Ja Turgenev tunsi oitis itsensä.

Kun venäläisten liberaalien lauma kaikkosi pois Herzenin luota siitä syystä, että Herzen puolusti Puolaa, kun kaikki „sivistyneet yhteiskuntapiirit” käänsivät „Kolokolille” selkänsä, Herzen ei hämmentynyt. Hän jatkoi Puolan vapauden puolustamista ja kapinan tukahduttajien, pyövelien, Aleksanteri II:n hirsipuumiesten ruoskimista. Herzen pelasti Venäjän demokraattisten piirien kunnian. „Me pelastimme venäläisen nimen kunnian”, kirjoitti hän Turgeneville, „ja siksi olemme saaneet kärsiä orjamaisen enemmistön taholta”.

Kun saapui tieto, että eräs maaorjatalonpoika oli surmannut tilanherran, joka oli yrittänyt riistää tuon talonpojan morsiamen kunniallisuuden, niin Herzen lisäsi „Kolokolissa” julkaistuun uutiseen: „Ja teki siinä mainiosti!” Kun ilmoitettiin, että säädetään sotilashenkilöiden hoitamattomien päällikönvirat „rauhallisen” „vapauttamisen” suorittamista varten, niin Herzen kirjoitti: „Ensimmäinen järkevä eversti, joka sotilasosastoinen liittyy talonpoikiin sen sijaan että kuristaisi heitä, nousee Romanovien valtaistuimelle”. Kun eversti Reiter ampui itsensä Varsovassa (v. 1860), ettei joutuisi pyöveleiden apuriksi, niin Herzen kirjoitti: „Jos ammutaan, niin pitää ampua niitä kenraaleja, jotka käskivät ampumaan aseettomia”. Kun Bezdnessa piestiin 50 talonpoikaa ja mestattiin heidän johtajansa Anton Petrov (huhtikuun 12 p:nä 1861), niin Herzen kirjoitti „Kolokolissa”:

„Ah, jospa sanani lentäisivät luoksesi, Venäjän maan raataja ja marttyyri!.. opettaisinpa silloin sinua halveksimaan hengellisiä sielunpaimeniasi, jotka Pietarin synodi ja saksalainen tsaari ovat esimiehiksesi asettaneet... Sinä vihaat tilanherraa, vihaat kirjuria, pelkäätkä heitä — ja olet aivan oikeassa; mutta uskot vielä tsaariin ja piispaan... älä usko heihin. Tsaari on heidän kanssaan ja he ovat hänen. Hänet sinä näet nyt, sinä, Bezdnessa surmatun nuorukaisen isä, sinä, Penzassa surmatun isän poika... Sinun sielunpaimenesi ovat tietämättömiä

kuin sinä, köyhiä kuin sinä... Sellainen oli sinun puolestasi Kasaanissa kärsinyt muuan Antonius (ei piispa Antonius, vaan Anton bezdnalainen)... Sinun pyhimystesi ruumiit eivät tee neljääkymmentä kahdeksää ihmettä, niiden rukoileminen ei päästä hammaskivusta; mutta elävä muisto heistä voi saada aikaan yhden ihmeen: sinun vapauttamisesi”.

Tästä näkyy, miten halpamaisesti ja ilkeästi orjamaiseen „legaaliseseen” lehdistöön pesiytyneet liberaalimme panettelevat Herzeniä ylistäessään Herzenin heikkoja puolia ja vaietessaan vahvoista puolista. Se, ettei Herzen voinut nähdä vallankumouksellista kansaa itse Venäjällä 40-luvulla, ei ole hänen vikansa, vaan hänen onnettomuutensa. Kun hän näki sen 60-luvulla — niin hän asettui rohkeasti vallankumouksellisten demokraattisten ainesten puolelle liberaaleja vastaan. Hän taisteli kansan voiton puolesta tsarismia vastaan eikä liberaalisen porvariston ja tilanherrojen tsaarin sopimuksen puolesta. Hän nosti vallankumouksen lipun.

Juhliessamme Herzeniä me näemme selvästi kolme sukupolvea, kolme luokkaa, jotka ovat toimineet Venäjän vallankumouksessa. Ensiksi — aateliset ja tilanherrat, dekabristit ja Herzen. Näiden vallankumousmiesten piiri on suppea. He ovat kansasta tavattoman kaukana. Mutta heidän työnsä ei mennyt hukkaan. Dekabristit herättivät Herzenin. Herzen pani alulle vallankumouksellisen agitaation.

Sitä jatkoivat, laajensivat, lujittivat ja karaisivat razno-tshinetsilaiset, erisäätyiset vallankumoukselliset Tshernyshevskistä „Narodnaja voljan” sankareihin saakka. Taisteelijain piiri kävi laajemmaksi, heidän yhteytensä kansaan läheisemmäksi. „Tulevan myrskyn nuoria perämiehiä” — sanoi heistä Herzen. Mutta se ei ollut vielä itse myrsky.

Myrsky — se on itse joukkojen liike. Proletariaatti, ainoa loppuun asti vallankumouksellinen luokka, nousi joukkojen johtoon ja ensi kerran nostatti miljoonat talonpojat avoimeen vallankumoukselliseen taisteluun. Myrskyn ensimmäinen pyörre oli v. 1905. Seuraava alkaa kasvaa silmiemme edessä.

Juhliessaan Herzeniä proletariaatti oppii hänen esimerkinsä perustalla ymmärtämään vallankumouksellisen teo-

rian suuren merkityksen; — oppii ymmärtämään, että rajaton uskollisuus vallankumoukselle ja kääntyminen kansan puoleen vallankumouksellisin kehotuksin ei mene hukkaan silloinkaan, kun kokonaiset vuosikymmenet erottavat kylvön leikkuusta; — oppii määrittelemään eri luokkien osuuden Venäjän ja kansainvälisessä vallankumouksessa. Näiden opetusten rikastuttamana proletariaatti raivaa itselleen tien vapaaseen liittoon kaikkien maiden sosialististen työläisten kanssa, nujertaen sen hirviön, tsaristisen monarkian, jota vastaan Herzen ensimmäisenä kohotti suuren taistelun lipun julistaen joukoille *vapaata venäläistä sanaa*.

„Sotsial-Demokrat” № 26,
toukokuun 8 (huhtikuun 25) pnä 1912

Julkaistaan „Sotsial-Demokrat” lehdessä
tekstin mukaan
